

مختصات برنامه نوین رشته مترجمی زبان آلمانی*

نادر حقانی

استادیار دانشکده زبان‌های خارجی دانشگاه تهران

تاریخ وصول: ۸۳/۴/۱۰

تاریخ تأیید نهایی: ۸۳/۵/۱۴

چکیده

افزایش مطالعات در حوزه ترجمه و نضیح رویکردهای نوین، در کنار انتشار روزافزون منابع علمی به زبان‌های مختلف، افزایش تعاملات، تعداد اندک مترجمان و در نتیجه، عدم تأمین نیازهای کمی و کیفی، مراکز آموزشی را برآن داشته است تا با تدوین و یا بازنگری برنامه‌های درسی دوره‌های آموزش ترجمه و تربیت مترجم، نسبت به رفع نیازها بکوشند. از جمله انتظاراتی که از برنامه‌های (نوین) درسی می‌رود، کسب بیشترین میزان دانش در کمترین زمان ممکن و حصول قابلیت‌های نظری و عملی گوناگون است. ضمن آن‌که برنامه درسی رشته‌های مترجمی در ایران همواره باید در بطن خود دو وجه «آموزش زبان» و «آموزش ترجمه» را داشته باشد. در مقاله حاضر چگونگی تعیین این وجه، از طریق تشریح کلیات و مختصات برنامه نوین رشته مترجمی زبان آلمانی، مورد بررسی قرار می‌گیرد.

واژه‌های کلیدی: رشته مترجمی، برنامه درسی، واحد درسی، آموزش زبان، تمرین ترجمه.

* مقاله حاضر مستخرج از طرح پژوهشی «بررسی مشکلات ساختاری و محتوایی رشته زبان آلمانی دوره کارشناسی و تدوین راهکارهای نوین علمی و کاربردی» به شماره ۳۶۳/۳/۵۹۶ است که با حمایت مالی معاونت پژوهشی دانشگاه تهران انجام شده است.

مقدمه

رشته مترجمی به دلیل ماهیت و ارتباط عمیق خود با حوزه‌های دیگر از قبیل آموزش زبان، زبان‌شناسی و ادبیات در بدو پیدایش کمتر به عنوان رشته‌ای مستقل مطرح بود. واحدهای درسی مربوط به این رشته نیز بیشتر در قالب تمرین ترجمه، توسط گروه‌های زبان‌شناسی و یا آموزش زبان ارائه می‌شد. با گذشت زمان و به خصوص از دهه پنجاه، به تدریج ترجمه نیز به عنوان یکی از حوزه‌های علوم انسانی مورد توجه زبان‌شناسان، روان‌شناسان، فلاسفه، متخصصان علم ادبیات و سایر علاقمندان قرار گرفت. اگرچه با شکل‌گیری مباحث گوناگون، رشته مترجمی در قالب رشته‌ای مستقل، پا به عرصه آموزش آکادمیک گذاشت، اما برنامه درسی این رشته، به دلیل عدم دقت کافی به ویژگی‌های خاص دوره مترجمی، تلفیقی ناهماهنگ از دروس مربوط به آموزش زبان و تمرین ترجمه به دست داده بود که غالباً رسیدن به هدف غایی رشته را که تربیت مترجم است، دشوار می‌ساخت. با افزایش روزافزون اهمیت تربیت مترجمان زبده، ضرورت بازنگری برنامه درسی رشته‌های مترجمی و یا تدوین برنامه نوین، به منظور دسترسی به اهداف آموزشی دوره‌های مترجمی، بیش از پیش احساس می‌شد. مقاله حاضر ضمن بررسی اصول کلی تدوین برنامه درسی برای رشته‌های مترجمی، کلیات و مختصات برنامه نوین رشته مترجمی زبان آلمانی را به تصویر می‌کشد.

بحث و بررسی

تدوین برنامه

گسترش تبادلات فرهنگی و اقتصادی و عوامل خارج از رشته، از قبیل شرایط جغرافیایی، وضعیت سیاسی، تغییرات قوانین در سطح ملی و بین‌المللی (اسنل هورن بی، ۱۹۹۹، ص ۳۳) و نیز افزایش سطح توقع بازار کار، تحول در برنامه‌ریزی درسی و تدوین برنامه اصولی منطبق با آخرین یافته‌های علمی را ضروری ساخته است. برنامه آموزشی تنها رکن آموزش است که به صورت یکجا در اختیار دانشجوی قرار می‌گیرد و از این حیث همانند نقشه‌ای است که مسیر حرکت دانشجو را در طول دوره آموزشی نشان می‌دهد. بنابراین کیفیت علمی هر رشته و موفقیت دانشجو در دوره آموزشی به شکلی وابسته به نحوه تدوین برنامه آموزشی و قابلیت‌های آن می‌باشد.

هر برنامه درسی، در کنار دو عامل اصلی فرایند آموزش، یعنی معلم و متعلم، دارای چهار رکن اساسی محتوای آموزش، زمان آموزش، برنامه آموزش و روش آموزش است. در راستای تحقق چهار رکن مذکور، هر دوره آموزشی باید به طور کلی پاسخگوی حداقل یک پرسش اساسی باشد: چه مطالبی، در قالب چه برنامه‌ای، در چه مدت زمانی و با چه روشی ارائه گردد، تا هدف آموزش برآورده شود. عدم دقت کافی نسبت به هر یک از این چهار رکن، علاوه بر دشواری و زمان‌بری دستیابی به هدف آموزش، تداخل حوزه‌ها، پراکندگی تعریف نشده دروس، نبود تناسب بین محتوای درس با هدف رشته و سرانجام فشرده بودن یا طولانی بودن بیش از حد دوره آموزشی را در پی دارد.

در تدوین هر برنامه درسی، گام اول تعیین مهارت‌ها و تعیین محدوده دانشی است که دانشجویان باید در طول دوره تحصیل کسب کنند. یادگیری این مهارت‌ها، ارتباط مستقیمی با تعریف رشته تحصیلی در قالب هدف غایی (تربیت متخصص ترجمه)، اهداف کلی (کسب دانش و مهارت) و جزئی (شناسایی موقعیت‌ها، موضوعات، ابزار ترجمه و غیره) دارد (فرای هف، ۱۹۹۹، ص ۲۶). انتخاب محتوا و شیوه آموزش نیز در راستای ارتقای همین مهارت‌ها صورت می‌گیرد. در حال حاضر با توجه به سیاست فعلی سازمان سنجش در مورد عدم الزام انطباق زبان آزمون با رشته انتخابی و در نتیجه عدم آشنایی دانشجویان با زبان رشته انتخابی در بدو تحصیل، رشته مترجمی در دانشگاه‌های ایران در شرایطی متفاوت با دانشگاه‌های خارج قرار گرفته است. به‌طوریکه در برنامه‌ریزی برای این رشته، همواره باید دو وجه آموزش زبان و آموزش ترجمه در بطن برنامه، مد نظر قرار گیرد.

هدف از ارائه واحدهای درسی در حوزه آموزش زبان، در وهله اول ایجاد مهارت‌های چهارگانه شنیدن، صحبت کردن، خواندن و نوشتن در دانشجویان و در وهله بعد تعمیق و گسترش این مهارت‌ها است. حوزه آموزش ترجمه نیز شامل دو بخش ترجمه‌شناسی و تمرین ترجمه است. ترجمه‌شناسی بیشتر به بعد نظری ترجمه می‌پردازد و در صدد است تا فرایند و محصول ترجمه را از ابعاد مختلف زبان‌شناسی و سایر رشته‌های مربوطه توصیف نماید. در برابر، تمرین ترجمه فرایندی عملی است که با مباحث نظری ترجمه و ترجمه‌شناسی مرتبط است. به عبارتی دیگر تمرین ترجمه، غنای خود را از ابعاد نظری ترجمه می‌گیرد. بر این اساس واحدهای ارائه شده در حوزه ترجمه، همواره باید در راستای تقویت مهارت نظری و عملی دانشجویان در این حوزه باشد.

همچنین ترجمه یک متن همواره در بستر فرهنگی و با موضوعی تخصصی که از آن تحت عنوان رکن سوم ترجمه یاد می‌شود، صورت می‌پذیرد. انتقال محتوای تخصصی متن، تنها در قالب ساختار و بستر خاص خود متن امکان‌پذیر است، چنانچه ترجمه یک متن ادبی، بدون اشراف نظری بر تاریخ، آداب و رسوم و آشنایی با الفاظ و عبارات خاص فرهنگ‌های مبدأ و مقصد، کاری بسیار دشوار است. بنابراین اطلاعات تخصصی و نیز مطالعات فرهنگی مترجم نقش عمده‌ای را در ارائه یک ترجمه (نزدیک به متن) ایفا می‌کند. از این رو به منظور آشنایی دانشجویان با واژگان تخصصی سایر علوم، واحدهایی در زمینه علوم مختلف در برنامه رشته مترجمی در نظر گرفته می‌شود.

گام دوم در تدوین برنامه درسی، تعریف واحدهای درسی و تقسیم آن‌ها به اجباری و اختیاری است. واحدهای اجباری واحدهایی هستند که ارتباط مستقیم با هدف دوره آموزش و ایجاد و تقویت مهارت‌ها دارند، به عنوان مثال واحدهای مربوط به ایجاد، تعمیق و گسترش دانش زبانی و همچنین واحدهای مربوط به ترجمه‌شناسی و (بیشتر) واحدهای ترجمه عملی، در زمره واحدهای اجباری قرار می‌گیرند.

به منظور خارج کردن حالت انحصاری ارائه واحدها و دادن قدرت اختیار و انتخاب بیشتر به دانشجویان، واحدهایی تحت عنوان واحدهای اختیاری، بسته به شرایط و متناسب با امکانات گروه‌های آموزشی تعریف و پیش‌بینی می‌شوند. دانشجویان از طریق این واحدها، نقاط ضعف و قدرت درسی و علمی خود را می‌سنجند، ضمن آن‌که با ارائه واحدهای اختیاری، امکان تغییر در برنامه و روزآمد کردن آن نیز حفظ می‌شود. لازم به توضیح است که تعریف و ارائه واحدهای اختیاری نیز، همانند واحدهای اجباری، در راستای اهداف دوره آموزشی (ایجاد و گسترش مهارت‌های زبانی و ارتقای توانایی مترجم (آینده)) و با نگرشی علمی و متناسب با تغییرات و پیشرفت‌های صورت گرفته در حوزه تخصصی رشته مورد نظر صورت می‌گیرد.

در گام سوم، اولویت حوزه‌های آموزش زبان و ترجمه و همچنین نحوه پراکندگی (گسستگی) و میزان تراکم (پیوستگی) دروس به عنوان دو وجه برنامه‌ریزی تعیین می‌شود. با توجه به این‌که تحقق فرایند ترجمه، بدون داشتن ابزار لازم آن، یعنی دانش زبانی، عملاً غیر ممکن است و نیز به دلیل شرایط خاص پذیرش دانشجو در رشته‌های مترجمی، جایگاه حوزه آموزش زبان در ابتدای دوره تحصیلی و حوزه آموزش و تمرین ترجمه بعد از آن قرار می‌گیرد. همچنین چگونگی و زمان‌بندی ارائه واحدها در هر نیمسال تحصیلی بر اساس ارتباط محتوایی و منطقی واحدها با یکدیگر و میزان ارتباط آن‌ها با مهارت‌ها و محورهای رشته تعریف می‌شوند.

مختصات برنامه نوین

- محورهای برنامه

به منظور دسترسی به اهداف آموزشی دوره مترجمی (زبان آلمانی)، محورهای چهارگانه یادگیری زبان، زبان‌شناسی، ترجمه/ترجمه‌شناسی و پایان‌نامه/تکمیلی در برنامه نوین رشته مترجمی زبان آلمانی در نظر گرفته شده است. با توجه به ضرورت تقدم یادگیری زبان آلمانی و سپس انتخاب واحدهای ترجمه، محورهای یادگیری زبان و زبان‌شناسی در ابتدای برنامه قرار می‌گیرند و پس از آن دروس ترجمه در قالب محور سوم برنامه (ترجمه/ترجمه‌شناسی) ارائه می‌شود. جدول زیر عناوین دروس و تعداد واحدهای اجباری در هر یک از محورها را نشان می‌دهد.

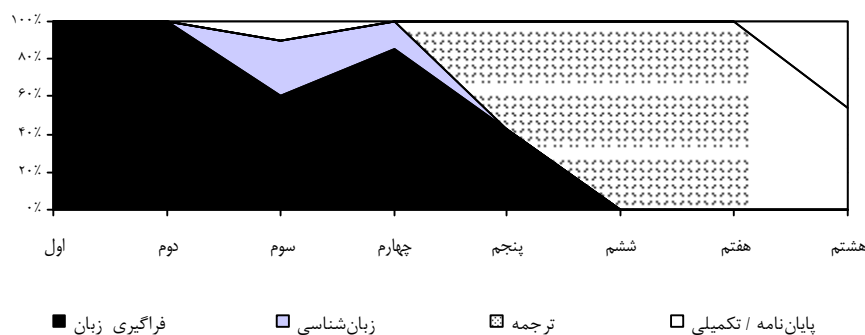
جدول شماره ۱

تعداد واحدها	نام درس	محور اصلی
۴۰	آلمانی پایه، آزمایشگاه، واژگان، دستور، نگارش، آلمانی پیشرفته، ساختار جمله، زبان گفتاری، زبان نوشتاری، واژه‌گزینی	یادگیری زبان
۲۰	کارگاه نگارش، نامه‌نگاری، کشورهای آلمانی زبان، اصطلاحات، دستور مقابله‌ای، تحلیل دستوری، مهارت زبانی، بدیل در دستور	
۶	درآمدی بر ادبیات، ادبیات قرن بیستم	
۸	زبان‌شناسی همگانی، زبان‌شناسی تخصصی، ساخت واژه	زبان‌شناسی
۴	درآمدی بر ترجمه‌شناسی	ترجمه / ترجمه‌شناسی
۱۶	ترجمه متون مطبوعاتی، ترجمه متون ادبی، ترجمه متون علمی و فنی، ترجمه متون حقوقی	
۳	پروژه	پایان نامه / تکمیلی
۲	دانش زبانی	
۹۹	جمع کل واحدهای اجباری	

همانطور که از جدول فوق برمی‌آید، جز محور زبان‌شناسی، سایر محورها به حوزه‌های دیگری تقسیم می‌شوند. بر این اساس، محور یادگیری زبان شامل سه حوزه «آموزش زبان»، «تعمیق و گسترش دانش زبانی» و «فرهنگ» می‌باشد و جمعاً ۶۶ واحد را به خود اختصاص می‌دهد. ارائه واحدها در حوزه «آموزش زبان» به صورت منسجم و فشرده و در حوزه‌های «تعمیق و گسترش دانش زبانی» و «فرهنگ» به شکل گسسته است. محور زبان‌شناسی شامل زبان‌شناسی عمومی به ارزش چهار واحد و زبان‌شناسی تخصصی و ساخت واژه، هر کدام به ارزش دو واحد می‌باشند. نحوه توزیع واحدهای این محور به صورت منسجم و فشرده (زبان‌شناسی عمومی) و به شکل گسسته (زبان‌شناسی تخصصی و ساخت واژه) است. محور ترجمه/ترجمه‌شناسی نیز از دو قسمت نظری (چهار واحد) و تمرین ترجمه (۱۶ واحد) تشکیل شده است. از آنجا که هر مترجم، به خصوص در ابتدای دوران فعالیت خود، هنوز حوزه تخصصی خاصی را به معنی اخص کلمه انتخاب ننموده است و به قول اشتولتسه (اشتولتسه، ۱۹۹۹، ص ۱۵۰) در دنیای متنوعی از افکار و تخصص‌های گوناگون در حال کسب تجربه است، ضروری است در چارچوب برنامه، واحدهای تمرین ترجمه از موضوعات مختلفی انتخاب شوند. واحد درآمدی بر ترجمه‌شناسی به صورت منسجم و فشرده و واحدهای تمرین ترجمه به صورت پراکنده و گسسته ارائه می‌شوند. به منظور ارزیابی دانش زبانی و دانش تخصصی کسب شده در طول دوران تحصیل، درس پروژه به ارزش سه واحد در محور چهارم برنامه که پایان بخش دوران تحصیلی است، در نظر گرفته شده است. دانشجویان با اخذ واحد پروژه، تحت نظارت استاد راهنما، کاری علمی در زمینه ترجمه‌شناسی و یا موضوعات مربوط به آن در قالب پایان‌نامه تحصیلی ارائه می‌دهند و پس از احراز موفقیت و کسب نمره لازم در پروژه (به تعبیری پایان‌نامه دوره کارشناسی)، طبق آیین‌نامه آموزشی فارغ‌التحصیل می‌شوند.

هر یک از محورها متناسب با تعریف و هدف (غایی) رشته، دارای وزن مشخصی می‌باشند. عدم رعایت تراکم واحدها در هر محور، انحراف از تعریف رشته و در نتیجه عدم دستیابی به هدف (غایی) را به دنبال دارد. با توجه به این‌که ایجاد و تعمیق مهارت‌های زبانی و ارتقای توانایی ترجمه از اهداف رشته مترجمی زبان (آلمانی) است، دروس مربوط به آموزش زبان و تمرین ترجمه، به ترتیب بیشترین وزن را در برنامه درسی این رشته به خود اختصاص داده‌اند. نمودار تراکمی زیر، وزن هر یک از محورها در کل برنامه را نشان می‌دهد.

نمودار شماره ۱

- تقسیم‌بندی برنامه

برنامه نوین رشته مترجمی زبان آلمانی از دو بخش پایه و تخصصی تشکیل شده است. بخش پایه که به آموزش زبان اختصاص دارد، محورهای فراگیری زبان و زبان‌شناسی را شامل می‌شود. تعداد دروس این بخش معادل ۷۰ واحد درسی است که از مجموع آن، ۴۰ واحد به آموزش مستقیم زبان و ایجاد مهارت‌های زبانی اختصاص می‌یابد. هدف از این بخش که چهار نیمسال تحصیلی به طول می‌انجامد، آموزش زبان آلمانی از پایه تا سطح پیشرفته است. تکیه بر کسب توانایی زبان آلمانی با در نظر گرفتن سطوح زبان‌آموزی به طور اعم و سطوح آموزش زبان آلمانی به طور اخص و تقسیم‌بندی آن‌ها به مبتدی (Grundstufe)، میانی (Mittelstufe) و عالی (Oberstufe)، کسب مهارت‌های چهارگانه شنیداری (Hörverstehen)، گفتاری (Mündlicher Ausdruck)، خواندن (Leseverstehen) و نوشتاری (Schriftlicher Ausdruck) در این بخش به عنوان اهداف آموزشی تعیین و برای رسیدن به آن برنامه‌ریزی شده است.

در نیمسال اول مرحله زبان‌آموزی، طی یک برنامه فشرده و منسجم و با ارائه ۲۰ واحد درسی به صورت پنج روز در هفته، آموزش زبان آلمانی از پایه تا سطح پنجم (در یک نظام ده سطحی) صورت می‌گیرد. در نیمسال دوم نیز برنامه فشرده زبان‌آموزی در قالب ۲۰ واحد درسی و به صورت پنج روز در هفته ادامه می‌یابد که به آموزش زبان آلمانی از سطح ششم تا سطح دهم اختصاص دارد. لازم به ذکر است که دانشجویان در این دو نیمسال به معنی اخص کلمه زبان‌آموز می‌باشند و به همین جهت، آموزش زبان به صورت یکجا و فشرده انجام می‌شود، زیرا ارائه پراکنده واحدها موجب گسست در یادگیری زبان می‌شود و امکان دارد زبان‌آموز با دانشی نامتوازن و کم‌عمق قسمت اول بخش پایه را طی کند و وارد قسمت دوم آن شود.

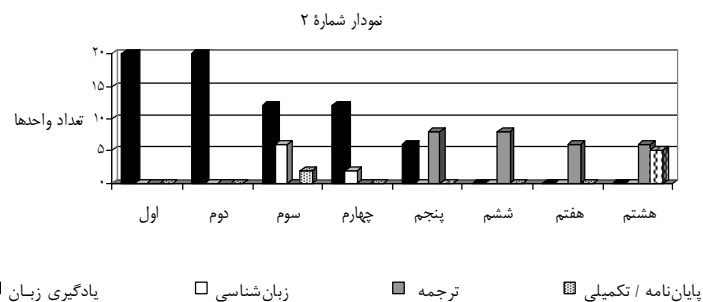
با توجه به ارائه ۲۰ واحد آموزش مستقیم زبان در هر نیمسال (آموزش در کلاس) و انجام تمرین به همین میزان در قالب تکالیف خارج از کلاس، دانشجویان (زبان‌آموزان) در هر نیمسال تحصیلی ۳۲۰ ساعت آموزش زبان جمعی و هدایت شده با حضور مربی و به همین میزان آموزش زبان در قالب تکالیف و تمرینات به صورت انفرادی خواهند داشت. بدین صورت در پایان سال اول تحصیلی، هر زبان‌آموز در مجموع ۱۲۸۰ ساعت آموزش حضوری و خارج از کلاس داشته است که با توجه به شاخص‌های تعریف شده در سه سطح مبتدی، میانی و پیشرفته، این میزان از آموزش زبان آلمانی بیانگر سطح مطلوبی است. به دلیل حساسیت مرحله زبان‌آموزی و اهمیت کسب صحیح و کامل مهارت‌های زبانی به عنوان قسمتی از توانایی‌های ضروری مترجم که در کنار تسلط زبانی شامل قابلیت‌های فرهنگی، بین فرهنگی، اجتماعی و ارتباطی مترجم است (هانسن، ۱۹۹۹، ص ۳۴۲)، به دانشجویان توصیه می‌شود از اخذ واحدهای عمومی در سال اول خودداری نمایند. پس از آن‌که دانشجویان نیمسال‌های اول و دوم را با موفقیت به اتمام رساند، می‌توان او را از این مرحله به بعد دانشجوی رشته زبان آلمانی نامید. روند زبان‌آموزی در نیمسال‌های سوم و چهارم نیز ادامه می‌یابد، با این تفاوت که دانشجویان از قالب آموزش پیوسته، مستمر و هر روزه خارج می‌شود. در این مرحله واحدهای مربوط به تعمیق و گسترش دانش زبانی (آموزش غیر مستقیم زبان) به صورت گسسته ارائه می‌شود.

علاوه بر واحدهای مربوط به آموزش غیر مستقیم زبان، واحدهایی از حوزه‌های زبان‌شناسی و ادبیات نیز در این مرحله در نظر گرفته شده است. واحدهای زبان‌شناسی در قالب سه درس زبان‌شناسی عمومی، زبان‌شناسی تخصصی و ساخت‌واژه تعریف شده‌اند. هدف از ارائه درس زبان‌شناسی عمومی، آشنایی دانشجویان با شاخه‌های مختلف علم زبان از قبیل آواشناسی، واج‌شناسی، معناشناسی و کسب آمادگی بیشتر برای کارکردن با زبان و نیز به کمک زبان است. در درس زبان‌شناسی تخصصی دانشجویان با ویژگی‌های زبان آلمانی در قالب شاخه‌های مختلف زبان‌شناسی بیشتر آشنا می‌شوند.

درس ساخت‌واژه نیز به روش‌های گوناگون ساخت واژه در زبان آلمانی (اشتقاق و ترکیب) و گسترش دانش واژه‌سازی می‌پردازد. به منظور آشنایی دانشجویان با فرهنگ، جامعه و تاریخ آلمان و نیز ایجاد توانایی برای درک بهتر مفاهیم زبانی و فرهنگی، دروس (اجباری) تاریخ ادبیات و ادبیات قرن بیستم آلمان و همچنین درس اختیاری تاریخ معاصر آلمان پیش‌بینی شده است. به منظور ارائه بهتر کار علمی در هر درس و همچنین وجود واحد درسی پروژه در انتهای دوره تحصیل، درس شیوه ارائه کار علمی در قالب واحد اختیاری و با هدف آشنایی دانشجویان با چگونگی ارائه کار تحقیقی شامل تعیین موضوع پژوهشی، گردآوری مطالب و داده‌ها و همچنین تنظیم ساختار کلی کار علمی در مرحله دوم بخش پایه (نیمسال سوم) گنجانده شده است.

با اتمام بخش پایه، دانشجویان آمادگی لازم برای ورود به بخش تخصصی (در اصل گرایش تحصیلی) و اخذ واحدهای مربوط به حوزه ترجمه را کسب نموده‌اند. بخش تخصصی شامل ۴۳ واحد درسی است که عمدتاً به واحدهای ترجمه اختصاص دارد. در این مرحله، از زبان‌آموزی به طور هدایت شده و مستقیم فاصله گرفته می‌شود و ارائه دروس در چارچوب گرایش مترجمی صورت می‌گیرد. با توجه به این‌که دانشجویان در دوره قبل مهارت‌های لازم زبانی را کسب نموده‌اند، می‌توان پیش‌بینی کرد که به هنگام ترجمه عمومی متن، کمتر به دلیل نقصان واژگان یا عدم آشنایی کامل با ساختارهای دستوری دچار مشکل گردند. حوزه ترجمه در برنامه جدید صرفاً به معنای تمرین ترجمه نیست و مسائل نظری ترجمه نیز که شامل دیدگاه‌های مختلف نسبت به ترجمه و فرایند آن و همچنین ارتباط علم ترجمه‌شناسی با سایر علوم از قبیل زبان‌شناسی، زبان‌شناسی اجتماعی، زبان‌شناسی متن و ادبیات است، به بحث و بررسی گذارده می‌شود.

در بخش تمرین ترجمه، به جای ارائه واحدهایی با عناوین کلی و نامشخص نظیر ترجمه متون علوم انسانی، ترجمه ساده و پیشرفته و ترجمه انفرادی (حقانی، ۱۳۸۳، ص ۶۴) دروسی با هدف و سرفصل مشخص تعریف شده‌اند. همچنین ترتیب ارائه واحدهای تمرین ترجمه نیز از روند منطقی برخوردار است. به عنوان مثال از آنجا که متون مطبوعاتی به دلیل عمومیت موضوعات و مخاطبین عام حوزه مطبوعات و در عین حال تنوع گسترده متون (سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، ورزشی و مقالات ادبی، ...) زمینه مناسبی برای آشنایی دانشجویان با واژه‌های کاربردی و تخصصی و قالب‌های متون مختلف به شمار می‌رود، ارائه درس ترجمه متون مطبوعاتی نسبت به دیگر واحدهای بخش تمرین ترجمه در اولویت قرار می‌گیرد. از دیگر واحدهای مربوط به این بخش، ترجمه متون ادبی، ترجمه متون حقوقی و ترجمه متون علمی و فنی قابل ذکرند. کسب توانایی‌های مختلف از قبیل بیان دقیق و فنی مطلب، ایجاد ارتباط مناسب، انتقال صحیح اطلاعات و هدایت درست مخاطب در زمینه‌های گوناگون، از اهداف ارائه واحدهای تمرین ترجمه با عناوین مختلف است (هنشل من، ۱۹۹۹، ص ۱۹۶). در نمودار شماره ۲ پراکندگی واحدهای درسی در قالب محورهای چهارگانه رشته مترجمی زبان آلمانی نشان داده شده است.

همانگونه که از نمودار فوق برمی‌آید، واحدهای مربوط به آموزش زبان و تمرین ترجمه در طول رشته با یکدیگر تداخل ندارند، ضمن آن‌که رشد محورها در طول برنامه نیز از سیر نزولی (منطقی) برخوردار است.

لازم به ذکر است که در برنامه نوین رشته مترجمی زبان آلمانی، از ارائه یک محتوا در دو نیمسال متوالی و در قالب واحدهای یک و دو و همچنین عدم پیش‌بینی دروس سه واحدی پرهیز شده است. تنها درس سه واحدی در برنامه جدید، واحد درسی پروژه است که در قالب ارائه پایان‌نامه‌ای کوچک و با مشخصات علمی یک کار پژوهشی و زیر نظر استاد راهنما صورت می‌گیرد. علاوه بر این در برنامه قدیم یک نیمسال تحصیلی به دوره پیش‌دانشگاهی اختصاص داشت. این نیمسال ظاهراً به منظور آشنایی دانشجویان با زبان آلمانی و کسب آمادگی لازم برای اخذ واحدهای اصلی پیش‌بینی شده بود. در این نیمسال ۱۲ واحد درسی بدون تعریف دقیق وزن و جایگاه آن در کل حوزه آموزش زبان ارائه می‌شد. با توجه به ارائه منسجم و فشرده واحدهای آموزش زبان در سال اول تحصیل، وجود دوره پیش‌دانشگاهی که یک نیمسال تحصیلی را به خود اختصاص داده بود، ضرورتی

نداشت و با حذف این دوره از برنامه درسی عملاً طول دوره تحصیل از چهار سال و نیم به چهار سال کاهش یافته است. ضمناً به جز تقدم دروس نیمسال اول نسبت به واحدهای نیمسال دوم، در اخذ سایر واحدها الزامی به رعایت تقدم و تأخر واحدها نیست و این تقدم و تأخر تنها جنبه توصیه دارد، به طوری که دانشجو می تواند شخصاً نسبت به تنظیم برنامه و اخذ واحدها اقدام کند.

- اختیار در برنامه

توزیع واحدهای اختیاری از دیگر مختصات برنامه جدید است. این واحدها تنها محدود به بخش پایه نیستند و ارائه آنها در بخش تخصصی نیز پیش بینی شده است. واحدهای اختیاری در واقع خود به دو گروه تقسیم می شوند. گروه اول واحدهایی اند که توسط گروه آموزشی دانشکده ارائه می شوند و از نظر محتوایی یا مرتبط با حوزه تخصصی رشته هستند و یا در زمره دروس تکمیلی قرار می گیرند. به عنوان مثال ترجمه ماشینی و ترجمه ادبیات کودکان و نوجوانان در زمره واحدهای اختیاری تخصصی رشته هستند و یا در زمره دروس تکمیلی قرار می گیرند. گروه دوم واحدهای اختیاری تکمیلی اند که از سوی گروه های آموزشی سایر دانشکده ها ارائه می شوند و می توان آنها را تحت عنوان واحدهای بین رشته ای نامگذاری کرد. دانشجویان با توجه به علاقه خود در ترجمه (ترجمه حقوقی، ترجمه علمی و فنی، ترجمه ادبی)، واحدهای مربوط به رشته های حقوق، فنی، زبان و ادبیات فارسی و اقتصاد را در دیگر دانشکده ها اخذ می کنند. هدف از پیش بینی این واحدها از یک سو آشنایی دانشجویان با واژه های تخصصی علوم مختلف است و از سوی دیگر حضور در دانشکده های دیگر در چارچوب گذراندن واحدهای تکمیلی، این امکان را به دانشجو می دهد که گستره انتخاب خویش را فقط در حد اخذ و گذراندن واحد اجباری تلقی نکند. علاقه مندان به آشنایی با زبان خارجی دوم، می توانند به جای اخذ واحدهای بین رشته ای در سایر دانشکده ها نسبت به اخذ ۱۲ واحد اختیاری تحت عنوان زبان دوم اقدام نمایند.

به منظور استفاده از دانش نظری کسب شده در طول تحصیل، ۴ واحد عملی (اختیاری) تحت عنوان کارورزی نیز در نظر گرفته شده است. هدف از ارائه این واحد امکان فعالیت در محیط بیرون از دانشگاه (بازار کار)، کسب تجربه عملی در محیط کاری و توانایی انجام کار گروهی است. واحد کارورزی در شرایط ایده آل باید به صورت اجباری ارائه گردد.

در برنامه جدید رشته مترجمی زبان آلمانی علاوه بر واحدهایی که در دانشکده های دیگر ارائه می گردد و نیز زبان دوم، ۲۲ واحد اختیاری در نظر گرفته شده است. در حال حاضر به خاطر الزام در رعایت آیین نامه آموزشی دوره کارشناسی، قدرت انتخاب واحدهای اختیاری (از نظر کمی) به شدت محدود است به طوری که دانشجویان قادر به اخذ تنها ۱۴ واحد از مجموع واحدهای اختیاری می باشند. جدول شماره ۲ نشانگر واحدهای اختیاری و ارتباط آنها با حوزه های مختلف و همچنین وزن آنها در برنامه می باشد.

جدول شماره ۲

تعداد واحدها	نام درس	حوزه واحد اختیاری
۱۶	تاریخ معاصر آلمان، تحلیل گفتار، زبان شناسی متن، متون اسلامی در آیین ترجمه، ترجمه ادبیات کودکان و نوجوانان، ترجمه همزمان، ترجمه فیلم، ترجمه ماشینی	تخصصی
۲	شیوه ارائه کار علمی	تکمیلی
۳۲	دانشکده ادبیات و علوم انسانی: دستور زبان فارسی (۲و۱)، تاریخ ادبیات (۲و۱)، نقد ادبی، انواع ادبی، تاریخ زبان فارسی دانشکده حقوق و علوم سیاسی: حقوق اساسی (۲و۱)، حقوق اداری (۲و۱)، حقوق بین المللی (۲و۱)، حقوق سازمان های بین المللی، حقوق تجارت	بین رشته ای (تکمیلی)
۴	کارورزی	تجربه عملی

نتیجه‌گیری

تدوین برنامه‌درسی باید منطبق بر آخرین تحولات صورت گرفته در حوزه تخصصی رشته و حاکی از در نظر گرفتن مختصات تعریف شده باشد. تعریف محورهای برنامه، پراکندگی و تراکم دروس و همچنین تعیین مهارت‌های رشته از جمله مختصات ضروری هر برنامه‌درسی است. با رعایت موارد مذکور، برنامه‌رشته مترجمی زبان آلمانی در قالب دو بخش پایه و تخصصی تدوین گشته است. این برنامه شامل چهار محور «یادگیری زبان»، «زبان‌شناسی»، «ترجمه/ترجمه‌شناسی» و «پایان‌نامه/تکمیلی» می‌باشد. هر یک از محورهای مذکور، متناسب با هدف رشته از وزن مشخصی برخوردار است. از قابلیت‌های دیگر این برنامه امکان گسترش حوزه‌های تخصصی و تعریف گرایش‌های آموزش زبان و ادبیات، بدون برهم زدن ساختار کلی رشته می‌باشد.

منابع

- ۱- حقانی، نادر، *آموزش ترجمه: زبان‌آموزی یا مترجمی*، فصلنامه پژوهش زبان‌های خارجی، ۱۶، تهران، ۱۳۸۳، ۵۹-۷۴.
- 2- Freihoff, R., "Curriculare Modelle", in: Snell-Hornby, M./Hönig, H. G./et al, **Handbuch Translation**, Tübingen, Stauffenburg Verlag, 1999, 26-31.
- 3- Hansen, G., "Die Rolle der Fremdsprachenkompetenz", in: Snell-Hornby, M./Hönig, H. G./et al, **Handbuch Translation**, Tübingen, Stauffenburg Verlag, 1999, 341-343.
- 4- Henschelmann, K., **Problembewußtes Übersetzen**. Tübingen, Gunter Narr Verlag, 1999.
- 5- Snell-Hornby, M., "Ausbildungssituation in Europa", in: Snell-Hornby, M./Hönig, H. G./et al, **Handbuch Translation**, Tübingen, Stauffenburg Verlag, 1999, 31-33.
- 6- Stolze, R., **Die Fachübersetzung. Eine Einführung**. Tübingen, Gunter Narr Verlag, 1999.